

Silifke Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Bizans Kurşun Mühürü

Zeynep Sencan ALTINOLUK*

Özet

Bu makalede Silifke Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda yer alan, MS 6.-11. yüzyıllara tarihlenen yayımlanmamış yirmi altı Bizans kurşun mühürü ele alınmaktadır. Müze koleksiyonunda elli civarında mühür bulunmaktadır. Çalışma dışında bırakılan mühürlerin yakın zamanda yayımlanması planlanmaktadır. Silifke Müzesi koleksiyonu, coğrafi olarak bulunduğu alanı büyük ölçüde yansıtmaktadır. Mühürlerinin tarihlenmesi, mühürlerdeki görev ve unvanların niteliği, Seleukeia'nın 6.-11. yüzyıllardaki tarihiyle uyum içindedir. Bu çalışmayla, Bizans prosopografyasına eklenecek bölgeye ait yeni isim ve unvanlar belirmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Bizans, Seleukeia, Silifke Müzesi, Sicillografi, Kurşun Mühür*

A Group of Byzantine Lead Seals in Silifke Archaeological Museum

Abstract

This article examines twenty six unpublished Byzantine lead seals in the Silifke Archaeology Museum dated to 6th-11th centuries AD. The complete seal collection contains about fifty seals. The remaining seals that are left out of this study are being planned to be published in the near future. The collection of Silifke Museum largely reflects the material culture of the area. Dating of the seals and the nature of the offices and titles on the seals conform with the history of Seleucia 6th through 11th centuries. New names and titles that will be added to the Byzantine prosopography have emerged with this study.

Keywords: *Byzantine, Seleucia, Silifke Museum, Sigillography, Lead Seal*

Silifke Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda 2012 yılına değin katılmış elli civarı Bizans kurşun mühürü bulunmaktadır. Bu çalışma, koleksiyonda yer alan, MS 6.-11. yüzyıllara tarihlenen yayımlanmamış yirmi altı kurşun mühürü ele

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü.

E-mail: zsenca@hotmai.com

almaktadır¹. Çalışma koşullarındaki bazı zorluklar ve yıpranmış olmaları nedeniyle çalışma dışında bırakılan mühürlerin ileride yayımlanması planlanmaktadır. Yerel bir müze olması nedeniyle Silifke Müzesi koleksiyonu, coğrafi olarak bulunduğu alanı büyük ölçüde yansıtmaktadır. Çalışmada yer alan yirmi altı mührün yirmi dördü 6.-8. yüzyıllara, diğer ikisi 9.-10. ve 11. yüzyıllara tarihlenir. Bu yayına dahil edilmeyen mühürlerin de büyük çoğunluğu 6.-8. yüzyıllara attir.

Müze koleksiyonundaki 6.-8. yüzyılların mühürlerinde en çok, *hypatos*², *patrikios*³, *apo hypaton*⁴, *apo eparkhon*⁵ unvanları bulunur. Yine, dönemin yaygın unvanlarından *stratelates*⁶, *khartoularios*⁷, *notarios*⁸, *droungarios*⁹,

¹ Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: SBA-2019-2838. Desteklerinden dolayı ÇOMÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'na, kitaplık çalışmasının bir kısmını gerçekleştirdiğim Suna İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'ne ve müzede fotoğraf çekiminde yardımcı olan Prof. Dr. Oğuz Tekin'e teşekkür ederim. Müzede çalışma koşullarını sağlayan Silifke Müzesi Müdürü Nilgün Yılmaz ve yardımcılarından dolayı Arkeolog Özgür Topbaş'a ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

² *Hypatos* (ὑπάτος) (Lat. consul), geçmiş Roma Dönemi'nden beri süregelen, aristokrat aile kökenli senato üyelerine verilen bir unvandı. 6. yüzyıldan itibaren önemini yitirdi. 9. yüzyılda protokolde yedinci sıradaydı. *Hypatos* için bakınız, Nicolas Oikonomidès, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*, Paris 1972, 296; *ODB* 2, 963-964.

³ *Patrikios* (πατρικιός), yüksek rütbeli onursal bir unvan olup Roma Dönemi'ndeki *patricius*'un statüsü ile bağlantılıydı. I. Konstantinos tarafından belirli idari işlevleri olmayan onursal bir unvan haline getirildi. *Patrikios* için bakınız, Rodolphe Guiland, *Recherches sur les institutions Byzantines*, c. 2, Amsterdam 1967, 132-169; *ODB* 3, 1600.

⁴ 7.-9. yüzyıllarda, mühürler üzerinde sıklıkla karşılaşılan *apo hypaton* (ἀπὸ ὑπάτων), eski *hypatos* anlamındaki unvandır. 6. yüzyıldan itibaren önemini yitirmiştir. Genellikle, mütevazı sayılabilecek, bürokratik ve mali görevlerle birlikte görülür. Bakınız, Oikonomidès, *listes*, 296; *ODB* 2, 963-964.

⁵ *Apo eparkhon* (ἀπὸ ἐπαρχῶν) (Lat. *praefecturius*), 7.-8. yüzyılların pek çok mühründe görülen, *eparkhia*'nın (ἐπαρχία) yöneticisi, eyalet valisi için kullanılan yüksek onursal bir unvandır. Diğer ünvanlarla birlikte de kullanılabilir. Geç Roma senatoryal seçkinlerinin bir üyesi olan bu ünvana sahip kişilerin varlığı, imtiyazlı toprak sahibi aristokrasinin egemenliğine işaret eder. Bakınız, Friedhelm Winkelmann, *Byzantinische Rang- und Ämterstruktur im 8. und 9. Jahrhundert: Faktoren und Tendenzen ihrer Entwicklung*, Berlin 1985, 45 vd.; John Haldon, *Byzantium in the 7th Century. Transformation of a Culture*, New York 1990, 393-396.

⁶ Geç Roma İmparatorluğu'nda *stratelates* (στρατηλάτης), Latince, *magister militum* (general) anlamını taşıyordu. 6.-8. yüzyıl mühürlerinde sıklıkla görülen bu unvan, *eparkhon*'a denk gelen daha mütevazı bir anlamı ifade ediyordu. Bu mühürlerde, bazen tek başına, bazen *notarios*, *kommerkiarios*, *kourator*, *komes* gibi göreceli düşük rütbeli ofislerle birlikte kullanıldı. *Stratelates* için bakınız, Guiland, *institutions*, 1. c., 385-392; Oikonomidès, *listes*, 332; *ODB* 3, 1965.

⁷ *Khartoularios* (χαρτουλάριος) terimi resmi belge anlamındaki χάρτης'den türetilmiştir. Bu ofisin farklı zamanlarda çeşitli sorumlulukları olmuştur. 4. yüzyılda düşük rütbeli olan bu görevliler merkezi yönetim veya vilayetlerde arşiv sorumlusu olarak görev yapmışlardır. *Khartoularios* için bakınız, John Bagnell Bury, *The Imperial Administrative System in the Ninth Century*, London 1911, 83; *ODB* 1, 416.

⁸ *Notarios* (Νοτάριος), işlemlerin kaydedilmesi ve belgelerin onaylanmasından sorumlu görevli. Bakınız, *ODB* 3, 1495.

⁹ *Droungarios* (δρουγγάριος), genel olarak bir deniz birliği komutanının ünvanıdır.

illoustrios ve *topoteretes*'le¹⁰ koleksiyonda karşılaşmaktayız. 6.-8. yüzyıllar Seleukeia'sı ve çevresinin siyasal organizasyon yapısını, toplumsal yaşantısını anlamak için her biri birer ip ucu olan bu unvanların yanısıra, ait oldukları şahısların adları da, bölgenin Bizans Dönemi prosopografyasına katkı sağlayacak niteliktedir. Bu mühürlerdeki bazı unvan ve adlar ilk kez bilinmektedir. Bölgede önemli bir konum edinmiş, *patrikios* Kosmas, *stratelates* Dorotheos 6.-7. yüzyıllarda Seleukeia veya çevresinde yaşamış kişiler olarak bunlara örnektir. Muhtemelen Kilikya'da büyük toprak sahibi olan *illoustrios* unvanlı, nüfuzlu bir şahsın eşi veya kızı Marias'ın mührü ilk kez bu koleksiyonda karşımıza çıkar (kat no. 19)¹¹. Marias'a ait arazinin, Kalykadnos'un (Göksu) zengin topraklarında yer aldığını düşünmek akla yatkındır. Seleukeia antik kenti, Kalykadnos Irmağı'nın denize döküldüğü yerde, verimli kıyı ovasına hakim bir tepede, olasılıkla MÖ 2. yüzyılın başlarında kurulmuştur¹². Bu ırmağın taşıdığı alüvyonlar nedeniyle tarıma elverişli büyük topraklara sahiptir. Diğer yandan burası, Toroslar'ı kesip gelen Kalykadnos Vadisi'nin ağzında, önemli ticaret yollarının kesişme noktasında yer alır. Roma İmparatorluk Dönemi boyunca hızla gelişerek, özellikle deniz yoluyla gelen ve Küçük Asya'nın içlerine kadar ilerleyen ihracat mallarının sevkiyatının gerçekleştiği başlıca bir liman merkezi haline gelmiştir. Kentin esas ihracat maddeleri gemi yapımında kullanılan sedir ağacı ve zeytinyağıdır. Bölgedeki bu özel konumuyla Seleukeia, Geç Antik Çağ'da Roma Eyaleti Isauria'nın baş kentidir. 4. yüzyılda Isauria'nın sivil yöneticisi ve askeri komutanı *comes Isauriae* Seleukeia'da konuşlanmıştır¹³.

¹⁰ *Topoteretes* (τοποτηρητής), 5.-6. yüzyıllarda Mısır'da *doux* (general seviyesinde yüksek rütbeli komutan) vekili, yardımcısı olarak bilinir. 10. yüzyıldan sonra thema'ların yakınındaki sınır bölgelerindeki birliklerin komutanına *doux*, onun astına da *topoteretes* denmiştir. Topoteretes için bakınız, J.-C. Cheynet, "Toparque et topotèrètès à la fin du 11e siècle", *Revue des études byzantines* 42, 1984, 222-224; Hélène Glykatzis-Ahrweiler, "Recherches sur l'administration de l'empire byzantin aux IXe-XIe siècles", *Bulletin de Correspondance Hellénique* 84, 1960, 31; ODB 3, 2093.

¹¹ Geç Roma İmparatorluğu'nda senatörlere verilen en yüksek unvan olan *illustris*, *illoustrios* (ἰλλουστριος) olarak, 6.-7. yüzyıl mühürlerinde görülürken, 8. yüzyılda tamamen yok olmuştur. Guiland, mali ve törensel bazı imtiyazlar sağlayan bu unvanın intikal etmediğini belirtir. Bakınız, Guiland, *institutions*, I. c., 66 vd. Marias monogramında, bunu kendi unvanı olarak kullanmaz, *illoustrios*'un karısı veya kızı olduğunu ima eder. Burada miras kalan büyük olasılıkla *illoustrios*'un sahip olduğu ve Marias'ın yönetmek zorunda kaldığı büyük arazi ve mallardır. Hornickel, papiruslarda *illoustrios*'un sıfat değil bir rütbe olarak kullanıldığını, 530'lu yıllarda bir ünvana dönüştüğünü ve bunun kadınlara da bahsedilebilecek itibari bir haysiyet olduğunu verdiği örnekle belirtmiştir: Φλαουία Χριστοδότη σὺν θεῷ ἰλλουστρία θυγάτηρ τοῦ τῆς εὐκλεοῦς μνήμης Ἰωάννου γενομένου πατρικίου. Bakınız, Otto Hornickel, *Ehren- und Rangprädikate in den Papyrusurkunden. Ein Beitrag zum römischen und byzantinischen Titelwesen*, Giessen 1930, 17.

¹² Bölgenin tarihi coğrafyası, sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili geniş bilgi için bakınız, Walther Ruge, "Seleukeia", *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft RE* 2A, Stuttgart 1923, 1203-1204; Arnold Hüge Martin Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Amsterdam 1983, 191-214.

¹³ ODB 3, 1866. 4. yüzyılın başlarından ortalarına dek Isauria eyaleti, Seleukeia'daki sivil yetkili, *praeses Isauriae* denilen yöneticiler tarafından idare edilmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında Isauria'da çıkan isyanlar, karışıklıklar nedeniyle Seleukeia askeri bir karakter kazanmış; garnizon komutanı *comes* veya *comes et praeses* yönetiminde olmuştur.

8. yüzyılda, Seleukeia'nın *droungarios* tarafından yönetilen bir deniz birliğine sahip Kibyrrhaiotai Theması'na bağlı olduğu kabul görmüştür. Diğer yandan, Seleukeia'nın bir *strategos* tarafından yönetilmemesinin bu görüşe sevkettiğini belirten Charalampakis, fikre karşı çıkararak Seleukeia'nın özerk bir birim olarak başlangıçta bir *droungarios*, sonrasında bir *kleisouriarckhes* tarafından yönetilmiş olduğunu öne sürer¹⁴. 9. yüzyılın başlarında, Kilikya'daki Arap hakimiyetiyle, Abbasi Halifeliği'nin Kilikya'daki sınır toprakları boyunca uzanan Seleukeia'nın savunması daha önemli bir duruma gelmiş¹⁵; Seleukeia bir *kleisoura* (κλεισόυρα) haline getirilmiştir¹⁶. Silifke Müzesi'nde 8. yüzyılın başlarını yansıtacak iki örnek, *hypatos* ünvanlı *droungarioi*, Lykastos ve Niketas'ın mühürleridir (kat. no. 18, 22). 9. yüzyıl öncesinde Seleukeia'da Lykastos ve Niketas'tan farklı *droungarioi* bilinmektedir¹⁷. 9.-10 yüzyıllara tarihlediğimiz imparatorluk *spatharokandidatos*'u ve Seleukeia *kleisouriarckhes*'i Khristophoros'un mührü, Seleukeia'nın *kleisoura* statüsündeki dönemi için yeni bir isim ortaya çıkartmaktadır (kat. no. 25). Arap kaynaklarında, 9. yüzyılın sonlarında *kleisoura*'da beş bin asker yetiştirildiği söylenmiştir¹⁸. 9. yüzyılın başlarından itibaren bir yüz yıl içinde, mühürlerde Khristophoros'un dışında yaklaşık on beş Seleukeia *kleisouriarckhes*'i daha görülmektedir. *Kleisouriarckhes*, *strategos*'tan alt rütbede olduğu için, Khristophoros'un da sahip olduğu, imparatorluk *spatharokandidatos*'u gibi yüksek olmayan unvanlar taşımıştır¹⁹.

927-934 yılları arasında Romanos Lekapenos tarafından bir *thema* haline getirilen Seleukeia'nın, *thema* hiyerarşisinde on üçüncü sırada yer aldığı Thematibus'ta görülmektedir²⁰. 11. yüzyılda, artık *thema*'nın bir *strategos*'²¹ tarafından yönetildiği mühürler yoluyla da anlaşılır. Silifke koleksiyonundaki,

¹⁴ Pantelis Charalampakis, "Seals of Officials in Seleukeia", *ΧΕΡΣΩΝΟΣ ΘΕΜΑΤΑ: Империя и Полис. XI Международнoй Византийский Семинар: Материалы Научной конференции*, Sevastopol 2019, 228.

¹⁵ F. Hild – H. Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien (TIB 5)*, Wien 1990, 403.

¹⁶ *ODB* 3, 1866. *Kleisoura* (κλεισόυρα), imparatorluk sınırlarının dağlık bölgelerini savunma amacıyla kurulan bağımsız askeri bölgelerdir; doğrudan imparator tarafından atanan, idari ve askeri yetkileri bulunan *Kleisouriarckhes* (κλεισουριάρχης) tarafından yönetilirler. 10. yüzyıldan sonra *kleisoura*'lar *thema*'ya dönüşmüş; *kleisouriarckhes* unvanı mühürler üzerinden görünmez olmuştur. Bakınız, Glykatzis-Ahrweiler, *Recherches sur l'administration de l'empire byzantin*, 81; *ODB* 1, 1132.

¹⁷ Zacos – Vegler, *Lead Seals*, 3178: imparatorluk *spatharios*'u, *hypatos* ve Seleukeia *droungarios*'u Sisinnios, 8. yüzyıl; Nicolas Oikonomidès (ed.), *Studies in Byzantine Sigillography (SBS)* 3, 1990, 195 (=Müller Sale 66, 28-29 Eylül 1990, 503): imparatorluk *kandidatos*'u ve Seleukeia (veya Sikelia) *droungarios*'u Konstantinos, 9. yüzyılın ilk çeyreği; Charalampakis, *Seals of Officials in Seleukeia*, 227-228: ad ve unvan belirsiz, Seleukeia *droungarios*'u.

¹⁸ Agostino Pertusi, *Costantino Porfirigenito. De Thematibus*, Vatikan 1952, 147-148.

¹⁹ Charalampakis, *Seals of Officials in Seleukeia*, 228.

²⁰ Seleukeia Thema'sı için bakınız, Pertusi, *De Thematibus*, 77; Hild – Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, 401-406; *ODB* 3, 1866; Oikonomidès, *listes*, 350.

²¹ *Strategos* (στρατηγός), *thema* komutanı, eyalet valisi. *Strategos* için bakınız, *ODB* 3, 1964.

Seleukeia *strategos* ve *anagrapheos*'u²² Leon Blangas'a ait mühür, bu dönemi bir örnek olarak temsil eder. M h r n bir benzeri Antakya, diğeri de Edirne Müzesi'nde bulunmaktadır²³. Leon'un aile adı Blangas, Bizans yazılı kaynaklarında görülmemekle birlikte mühürlerde karşımıza  ıkmaktadır²⁴.

Seleukeia'ya dini bir merkez olarak baktığımızda, 7. yüzyılın ba larına dek Antiokheia Patrikliği'ne bağlı bir metropolitin makam yeri olduğu görülmektedir. Sonrasında, Arap i galiyle birlikte, imparator III. Leon'un (Isaurialı) emriyle Konstantinopolis Patrikliği'ne bağlanmıştır. Seleukeia geri kazanılınca, 969 yılında yeniden Antiokheia patriklerinin yetki alanına katılmıştır²⁵. Sili ke koleksiyonunun dini mühürleri arasında, 7. yüzyılın metropoliti Konon görülür (kat. no. 11). Konon'un nerede metropolit olduğu bilinmez. Ancak bu adın, Isauria için karakteristik yerel bir ad olduğu fikri²⁶ göz önüne alındığında metropolitin, bu bölgede görevli olduğu d Ő n lebilir²⁷.

Katalog²⁸

1. Dorotheos, *stratelates* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 1862

 ap: 21

Benzer: *Stratelates* unvanı taşıyan Dorotheos'a ait başka mühür bulunmamıştır.

 y.:  elenk bordür içinde  e satır yazı:

²² *Anagrapheus*, eyaletlerde kadastro müfettişliği yapan, vergi işleriyle ilgilenen *logothetes tou genikou* ofisine bağlı çalışan memurların taşıdığı unvandır. *Anagrapheus* için bakınız, *The Oxford Dictionary of Byzantium (ODB)*, Alexander Kazhdan et al. (ed.), 1. c., Newyork 1991, 84.

²³ Jean-Claude Cheynet, "Sceaux Byzantins des Mus es d'Antioche et de Tarse", *Travaux et M moires* 12, 1994, 426, no. 57; Nilgün Elam, "Edirne Müzesi'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 9/18, Edirne 2019, 44. Elam, bu mühürün Edirne'ye son derece uzak Adrianopolis'te bulunmuş olmasının, Seleukeia ile Adrianopolis arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Bir sınır kapısı bulunan Edirne'de, yasa dışı yollar nedeniyle el koyulan farklı bölgelere ait eserlerin yoğunluğunu göz ardı etmemek gerekir.

²⁴ *Asekretes* ve *krites* (hakim) Mikhael Blangas: Cheynet, Tarse, 426, dip not 86. Konstantinopolis'te bir liman semtinde yer adı olarak geçen Blangas'ın (Βλαγγα), Leon'un aile adından geldiği  ne sürülmüştür. Raymond Janin, *Constantinople byzantine d veloppement urbain et r pertoire topographique*, Paris 1964, 325; Cheynet, Tarse, 426; Blangas aile adı için bakınız, V. S. Őandrovskaja – Werner Seibt, *Byzantinische Bleisiegel der Staatlichen Ermitage mit Familiennamen*, 1. teil, *Sammlung Lichacev – Namen von A bis I*, Viyana 2005, 68, no. 50.

²⁵ Eric McGeer – John Nesbitt – Nicolas Oikonomidès, *Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 5: The East (continued), Constantinople and Environs, Unknown Locations, Addenda, Uncertain Readings*, Washington DC 2005, 6.

²⁶ Stephen Gero, *Byzantine Iconoclasm During the Reign of Leo III: With Particular Attention to the Oriental Sources. Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium* 346/4141, Louvain 1973, 16vd.; Stephen Hill, "Matronianus, "Comes Isauriae", An Inscription from an Early Byzantine Basilica at Yanikhan, Rough Cilicia." *Anatolian Studies* 35, 1985, 96.

²⁷ Metropolit Konon, Seleukeia metropolitlerinin adlarını veren Hild ve Hellenkemper tarafından bahsedilmiŐtir: Hild - Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, 402.

²⁸ Katalog içindeki mühürler öncelikle kronolojik, her bir grup kendi içinde Şahıs adlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

ΔΩ|ΡΟΘΕ|ΟΒ

Δωροθέου.

Ay.: Çelenk bordür içinde dört satır yazı:

CT|ΡΑΤΗΛ|ΑΤΟ|V

στρατηλάτου.

Çeviri: *Stratelates Dorotheos*'un (mührü).

2. Georgios, imparatorluk *khartoularios* 'u veya *khartoularios* ve *koubikoularios* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 2010/52

Çap: 21 mm

Benzer: Arka yüzdeki monogram Georgios'un unvanı olarak ilk kez Silifke mühründe görülmektedir. Aynı monogramı taşıyan farklı mühürler için bakınız, George Zacos – Alexander Veglery, *Byzantine Lead Seals*, c. 1, Basel 1972, no. 457, 496, 519, 2774; *Dumbarton Oaks Coll.*, BZS.1955.1.120, BZS.1958.106.1148; Robert Feind, *Byzantinische Monogramme und Eigennamen / Byzantine monograms and personal names: Alphabetisiertes Wörtberbuch / An alphabetized lexion*, Regenstauf, 2010, 386. Zacos, 2774 no.lu mührün açıklamasında, monogramın açılımı için farklı bir öneride de bulunmuş; mühür sahibinin *khartoularios* ve *koubikoularios* unvanlarını taşımış olabileceğini belirtmiştir: χαρτουλαρίου (καὶ) κουβικουλαρίου. Bu öneri için de monogramdaki harfler uygundur.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram:

Γ- Ε-Ω-Ρ-Ι-Ο-Β

Γεωργίου

Ay.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram:

Β-Α-Ι-Λ-Κ-Ο-Β-Χ-Ρ-Τ

Βα(σ)ιλικοῦ χαρτουλαρίου veya χαρτουλαρίου (καὶ) κουβικουλαρίου

Çeviri: İmparatorluk *khartoularios* 'u (veya *khartoularios* ve *koubikoularios*) Georgios'un (mührü).

3. Komitas, *hypatos* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 2221

Çap: 28 mm

Benzer: Komitas 7. yüzyılda nadir olmayan bir isimdir. Ancak, *hypatos* Komitas'a ait bilinen tek mühür özel bir koleksiyondadır: *Swiss International Coin Auction (SINCONA)* 37, 16.05.2017, 248, 13. Bu mührde ön yüzde haçlı hitap monogramı (tip 5), arka yüzde haçla başlayan dört satır yazı vardır: Κοιμτῆ ὑπάτου. Mührdeki harf karakterleri ve çelenk stili Silifke mührüyle benzeşmektedir. Oldukça temkinli yaklaşarak her iki mührün aynı kişiye ait olduğunu düşünebiliriz.

Ayrıca, ön yüzdeki monogramın benzeri için bakınız, DO, BZS.1955.1.270 (6. yy).

illoustrios ve *topoteretes*'le¹⁰ koleksiyonda karşılaşmaktayız. 6.-8. yüzyıllar Seleukeia'sı ve çevresinin siyasal organizasyon yapısını, toplumsal yaşantısını anlamak için her biri birer ip ucu olan bu unvanların yanısıra, ait oldukları şahısların adları da, bölgenin Bizans Dönemi prosopografyasına katkı sağlayacak niteliktedir. Bu mühürlerdeki bazı unvan ve adlar ilk kez bilinmektedir. Bölgede önemli bir konum edinmiş, *patrikios* Kosmas, *stratelates* Dorotheos 6.-7. yüzyıllarda Seleukeia veya çevresinde yaşamış kişiler olarak bunlara örnektir. Muhtemelen Kilikya'da büyük toprak sahibi olan *illoustrios* unvanlı, nüfuzlu bir şahsın eşi veya kızı Marias'ın mührü ilk kez bu koleksiyonda karşımıza çıkar (kat no. 19)¹¹. Marias'a ait arazinin, Kalykadnos'un (Göksu) zengin topraklarında yer aldığını düşünmek akla yatkındır. Seleukeia antik kenti, Kalykadnos Irmağı'nın denize döküldüğü yerde, verimli kıyı ovasına hakim bir tepede, olasılıkla MÖ 2. yüzyılın başlarında kurulmuştur¹². Bu ırmağın taşıdığı alüvyonlar nedeniyle tarıma elverişli büyük topraklara sahiptir. Diğer yandan burası, Toroslar'ı kesip gelen Kalykadnos Vadisi'nin ağzında, önemli ticaret yollarının kesişme noktasında yer alır. Roma İmparatorluk Dönemi boyunca hızla gelişerek, özellikle deniz yoluyla gelen ve Küçük Asya'nın içlerine kadar ilerleyen ihrac mallarının sevkiyatının gerçekleştiği başlıca bir liman merkezi haline gelmiştir. Kentin esas ihracat maddeleri gemi yapımında kullanılan sedir ağacı ve zeytinyağıdır. Bölgedeki bu özel konumuyla Seleukeia, Geç Antik Çağ'da Roma Eyaleti Isauria'nın baş kentidir. 4. yüzyılda Isauria'nın sivil yöneticisi ve askeri komutanı *comes Isauriae* Seleukeia'da konuşlanmıştır¹³.

¹⁰ *Topoteretes* (τοποτηρητής), 5.-6. yüzyıllarda Mısır'da *doux* (general seviyesinde yüksek rütbeli komutan) vekili, yardımcısı olarak bilinir. 10. yüzyıldan sonra thema'ların yakınındaki sınır bölgelerindeki birliklerin komutanına *doux*, onun astına da *topoteretes* denmiştir. Topoteretes için bakınız, J.-C. Cheynet, "Toparque et topotèrètès à la fin du 11e siècle", *Revue des études byzantines* 42, 1984, 222-224; Hélène Glykatzis-Ahrweiler, "Recherches sur l'administration de l'empire byzantin aux IXe-XIe siècles", *Bulletin de Correspondance Hellénique* 84, 1960, 31; *ODB* 3, 2093.

¹¹ Geç Roma İmparatorluğu'nda senatörlere verilen en yüksek unvan olan *illustris*, *illoustrios* (ἰλλούστριος) olarak, 6.-7. yüzyıl mühürlerinde görülürken, 8. yüzyılda tamamen yok olmuştur. Guiland, mali ve törensel bazı imtiyazlar sağlayan bu unvanın intikal etmediğini belirtir. Bakınız, Guiland, *institutions*, 1. c., 66 vd. Marias monogramında, bunu kendi unvanı olarak kullanmaz, *illoustrios*'un karısı veya kızı olduğunu ima eder. Burada miras kalan büyük olasılıkla *illoustrios*'un sahip olduğu ve Marias'ın yönetmek zorunda kaldığı büyük arazi ve mallardır. Hornickel, papiruslarda *illoustrios*'un sıfat değil bir rütbe olarak kullanıldığını, 530'lu yıllarda bir ünvana dönüştüğünü ve bunun kadınlara da bahsedilebilecek itibari bir haysiyet olduğunu verdiği örnekle belirtmiştir: Φλαουία Χριστοδότη σὺν θεᾷ ἰλλουστρία θυγάτηρ τοῦ τῆς εὐκλεοῦς μνήμης Ἰωάννου γενομένου πατρικίου. Bakınız, Otto Hornickel, *Ehren- und Rangprädikate in den Papyrusurkunden. Ein Beitrag zum römischen und byzantinischen Titelwesen*, Giessen 1930, 17.

¹² Bölgenin tarihi coğrafyası, sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili geniş bilgi için bakınız, Walther Ruge, "Seleukeia", *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft RE* 2A, Stuttgart 1923, 1203-1204; Arnold Hüge Martin Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Amsterdam 1983, 191-214.

¹³ *ODB* 3, 1866. 4. yüzyılın başlarından ortalarına dek Isauria eyaleti, Seleukeia'daki sivil yetkili, *praeses Isauriae* denilen yöneticiler tarafından idare edilmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında Isauria'da çıkan isyanlar, karışıklıklar nedeniyle Seleukeia askeri bir karakter kazanmış; garnizon komutanı *comes* veya *comes et praeses* yönetiminde olmuştur.

8. yüzyılda, Seleukeia'nın *droungarios* tarafından yönetilen bir deniz birliğine sahip Kibyrrhaiotai Theması'na bağlı olduğu kabul görmüştür. Diğer yandan, Seleukeia'nın bir *strategos* tarafından yönetilmemesinin bu görüşe sevkettiğini belirten Charalampakis, fikre karşı çıkarak Seleukeia'nın özerk bir birim olarak başlangıçta bir *droungarios*, sonrasında bir *kleisouriarckhes* tarafından yönetilmiş olduğunu öne sürer¹⁴. 9. yüzyılın başlarında, Kilikya'daki Arap hakimiyetiyle, Abbasi Halifeliği'nin Kilikya'daki sınır toprakları boyunca uzanan Seleukeia'nın savunması daha önemli bir duruma gelmiş¹⁵; Seleukeia bir *kleisoura* (κλεισόυρα) haline getirilmiştir¹⁶. Silifke Müzesi'nde 8. yüzyılın başlarını yansıtacak iki örnek, *hypatos* ünvanlı *droungarioi*, Lykastos ve Niketas'ın mühürleridir (kat. no. 18, 22). 9. yüzyıl öncesinde Seleukeia'da Lykastos ve Niketas'tan farklı *droungarioi* bilinmektedir¹⁷. 9.-10 yüzyıllara tarihlediğimiz imparatorluk *spatharokandidatos*'u ve Seleukeia *kleisouriarckhes*'i Khristophoros'un mührü, Seleukeia'nın *kleisoura* statüsündeki dönemi için yeni bir isim ortaya çıkartmaktadır (kat. no. 25). Arap kaynaklarında, 9. yüzyılın sonlarında *kleisoura*'da beş bin asker yetiştirildiği söylenmiştir¹⁸. 9. yüzyılın başlarından itibaren bir yüz yıl içinde, mühürlerde Khristophoros'un dışında yaklaşık on beş Seleukeia *kleisouriarckhes*'i daha görülmektedir. *Kleisouriarckhes*, *strategos*'tan alt rütbede olduğu için, Khristophoros'un da sahip olduğu, imparatorluk *spatharokandidatos*'u gibi yüksek olmayan unvanlar taşımıştır¹⁹.

927-934 yılları arasında Romanos Lekapenos tarafından bir *thema* haline getirilen Seleukeia'nın, *thema* hiyerarşisinde on üçüncü sırada yer aldığı Thematibus'ta görülmektedir²⁰. 11. yüzyılda, artık *thema*'nın bir *strategos*'²¹ tarafından yönetildiği mühürler yoluyla da anlaşılır. Silifke koleksiyonundaki,

¹⁴ Pantelis Charalampakis, "Seals of Officials in Seleukeia", *ΧΕΡΣΩΝΟΣ ΘΕΜΑΤΑ: Империя и Полис. XI Международнѳй Византиѳский Семинар: Материалы Научной конференции*, Sevastopol 2019, 228.

¹⁵ F. Hild – H. Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien (TIB 5)*, Wien 1990, 403.

¹⁶ *ODB* 3, 1866. *Kleisoura* (κλεισόυρα), imparatorluk sınırlarının dağlık bölgelerini savunma amacıyla kurulan bağımsız askeri bölgelerdir; doğrudan imparator tarafından atanan, idari ve askeri yetkileri bulunan *Kleisouriarckhes* (κλεισουριάρχης) tarafından yönetilirler. 10. yüzyıldan sonra *kleisoura*'lar *thema*'ya dönüşmüş; *kleisouriarckhes* unvanı mühürler üzerinden görünmez olmuştur. Bakınız, Glykatzzi-Ahrweiler, *Recherches sur l'administration de l'empire byzantin*, 81; *ODB* 1, 1132.

¹⁷ Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 3178: imparatorluk *spatharios*'u, *hypatos* ve Seleukeia *droungarios*'u Sisinnios, 8. yüzyıl; Nicolas Oikonomidès (ed.), *Studies in Byzantine Sigillography (SBS)* 3, 1990, 195 (=Müller Sale 66, 28-29 Eylül 1990, 503): imparatorluk *kandidatos*'u ve Seleukeia (veya Sikelia) *droungarios*'u Konstantinos, 9. yüzyılın ilk çeyreği; Charalampakis, *Seals of Officials in Seleukeia*, 227-228: ad ve unvan belirsiz, Seleukeia *droungarios*'u.

¹⁸ Agostino Pertusi, *Costantino Porfirogenito. De Thematibus*, Vatikan 1952, 147-148.

¹⁹ Charalampakis, *Seals of Officials in Seleukeia*, 228.

²⁰ Seleukeia Thema'sı için bakınız, Pertusi, *De Thematibus*, 77; Hild – Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, 401-406; *ODB* 3, 1866; Oikonomidès, *listes*, 350.

²¹ *Strategos* (στρατηγός), *thema* komutanı, eyalet valisi. *Strategos* için bakınız, *ODB* 3, 1964.

Seleukeia *strategos* ve *anagrapheos*'u²² Leon Blangas'a ait mühür, bu dönemi bir örnek olarak temsil eder. Mührün bir benzeri Antakya, diğeri de Edirne Müzesi'nde bulunmaktadır²³. Leon'un aile adı Blangas, Bizans yazılı kaynaklarında görülmemekle birlikte mühürlerde karşımıza çıkmaktadır²⁴.

Seleukeia'ya dini bir merkez olarak baktığımızda, 7. yüzyılın başlarına dek Antiokheia Patrikliği'ne bağlı bir metropolitin makam yeri olduğu görülmektedir. Sonrasında, Arap işgaliyle birlikte, imparator III. Leon'un (Isaurialı) emriyle Konstantinopolis Patrikliği'ne bağlanmıştır. Seleukeia geri kazanılınca, 969 yılında yeniden Antiokheia patriklerinin yetki alanına katılmıştır²⁵. Silifke koleksiyonunun dini mühürleri arasında, 7. yüzyılın metropoliti Konon görülür (kat. no. 11). Konon'un nerede metropolit olduğu bilinmez. Ancak bu adın, Isauria için karakteristik yerel bir ad olduğu fikri²⁶ göz önüne alındığında metropolitin, bu bölgede görevli olduğu düşünülebilir²⁷.

Katalog²⁸

1. Dorotheos, *stratelates* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 1862

Çap: 21

Benzer: *Stratelates* unvanı taşıyan Dorotheos'a ait başka mühür bulunmamıştır.

Öy.: Çelenk bordür içinde üç satır yazı:

²² *Anagrapheus*, eyaletlerde kadastro müfettişliği yapan, vergi işleriyle ilgilenen *logothetes tou genikou* ofisine bağlı çalışan memurların taşıdığı unvandır. *Anagrapheus* için bakınız, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (ODB), Alexander Kazhdan et al. (ed.), 1. c., Newyork 1991, 84.

²³ Jean-Claude Cheynet, "Sceaux Byzantins des Musées d'Antioche et de Tarse", *Travaux et Mémoires* 12, 1994, 426, no. 57; Nilgün Elam, "Edirne Müzesi'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 9/18, Edirne 2019, 44. Elam, bu mührün Edirne'ye son derece uzak Adrianopolis'te bulunmuş olmasının, Seleukeia ile Adrianopolis arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Bir sınır kapısı bulunan Edirne'de, yasa dışı yollar nedeniyle el koyulan farklı bölgelere ait eserlerin yoğunluğunu göz ardı etmemek gerekir.

²⁴ *Asekretes* ve *krites* (hakim) Mikhael Blangas: Cheynet, Tarse, 426, dip not 86. Konstantinopolis'te bir liman semtinde yer adı olarak geçen Blangas'ın (Βλάγγα), Leon'un aile adından geldiği öne sürülmüştür. Raymond Janin, *Constantinople byzantine développement urbain et répertoire topographique*, Paris 1964, 325; Cheynet, Tarse, 426; Blangas aile adı için bakınız, V. S. Šandrovskaja – Werner Seibt, *Byzantinische Bleisiegel der Staatlichen Ermitage mit Familiennamen*, 1. teil, *Sammlung Lichacev – Namen von A bis I*, Viyana 2005, 68, no. 50.

²⁵ Eric McGeer – John Nesbitt – Nicolas Oikonomidès, *Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 5: The East (continued), Constantinople and Environs, Unknown Locations, Addenda, Uncertain Readings*, Washington DC 2005, 6.

²⁶ Stephen Gero, *Byzantine Iconoclasm During the Reign of Leo III: With Particular Attention to the Oriental Sources. Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium* 346/4141, Louvain 1973, 16vd.; Stephen Hill, "Matronianus, "Comes Isauriae", An Inscription from an Early Byzantine Basilica at Yanıkhhan, Rough Cilicia." *Anatolian Studies* 35, 1985, 96.

²⁷ Metropolit Konon, Seleukeia metropolitlerinin adlarını veren Hild ve Hellenkemper tarafından bahsedilmemiştir: Hild - Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, 402.

²⁸ Katalog içindeki mühürler öncelikle kronolojik, her bir grup kendi içinde şahıs adlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

ΔΩ|ΡΟΘΕ|ΟΒ

Δωροθέου.

Ay.: Çelenk bordür içinde dört satır yazı:

CT|ΡΑΤΗΛ|ΑΤΟ|V

στρατηλάτου.

Çeviri: *Stratelates* Dorotheos'un (mührü).

2. Georgios, imparatorluk *khartoularios*'u veya *khartoularios* ve *koubikoularios* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 2010/52

Çap: 21 mm

Benzer: Arka yüzdeki monogram Georgios'un unvanı olarak ilk kez Silifke mühründe görülmektedir. Aynı monogramı taşıyan farklı mühürler için bakınız, George Zacos – Alexander Veglery, *Byzantine Lead Seals*, c. 1, Basel 1972, no. 457, 496, 519, 2774; *Dumbarton Oaks Coll.*, BZS.1955.1.120, BZS.1958.106.1148; Robert Feind, *Byzantinische Monogramme und Eigennamen / Byzantine monograms and personal names: Alphabetisiertes Wörtberbuch / An alphabetized lexion*, Regenstauf, 2010, 386. Zacos, 2774 no.lu mührün açıklamasında, monogramın açılımı için farklı bir öneride de bulunmuş; mühür sahibinin *khartoularios* ve *koubikoularios* unvanlarını taşımış olabileceğini belirtmiştir: χαρτουλαρίου (καί) κουβικουλαρίου. Bu öneri için de monogramdaki harfler uygundur.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram:

Γ- Ε-Ω-Ρ-Ι-Ο-Β

Γεωργίου

Ay.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram:

Β-Α-Ι-Λ-Κ-Ο-Β-Χ-Ρ-Τ

Βα(σ)ιλικού χαρτουλαρίου veya χαρτουλαρίου (καί) κουβικουλαρίου

Çeviri: İmparatorluk *khartoularios*'u (veya *khartoularios* ve *koubikoularios*) Georgios'un (mührü).

3. Komitas, *hypatos* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 2221

Çap: 28 mm

Benzer: Komitas 7. yüzyılda nadir olmayan bir isimdir. Ancak, *hypatos* Komitas'a ait bilinen tek mühür özel bir koleksiyondadır: *Swiss International Coin Auction (SINCONA)* 37, 16.05.2017, 248, 13. Bu mührde ön yüzde haçlı hitap monogramı (tip 5), arka yüzde haçla başlayan dört satır yazı vardır: Κοιτιᾶ ὑπάτου. Mührdeki harf karakterleri ve çelenk stili Silifke mührüyle benzeşmektedir. Oldukça temkinli yaklaşarak her iki mührün aynı kişiye ait olduğunu düşünebiliriz.

Ayrıca, ön yüzdeki monogramın benzeri için bakınız, DO, BZS.1955.1.270 (6. yy).

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram:

K-O-M-I-T-A

Κομιτᾶ

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan iki satır yazı:

+VΠA|TOV

ὑπάτου

Çeviri: *Hypatos* Komitas'ın (mührü).

4. Kosmas, *patrikios* (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 2222

Çap: 24 mm

Benzer: Benzeri bulunamamıştır.

Öy.: Çelenk bordür içinde iki satır yazı:

KO|CMA

Κοσμᾶ

Ay.: Çelenk bordür içinde üç satır yazı:

ΠΑ|ΤΡΙΚΙ|ΟV

πατρικίου

Çeviri: *Patrikios* Kosmas'ın (mührü).

5. Mikhael (6.-7. yüzyıllar)

Envanter no: 1474

Çap: 22 mm

Benzer: Ön yüzdeki kanatlar açık kartal betimi 6.-7. yüzyıllarda mühürler üzerinde sıklıkla görülür. Ancak arka yüzdeki Mikhael'e ait monogramın aynısı bulunamamıştır. Kartal ve Mikhael monogramı için bir karşılaştırma örneği olarak Dumbarton Oaks koleksiyonundaki bir mührü verebiliriz: DO, BZS.1958.106.714.

Öy.: Çelenk bordür içinde kanatları açık kartal, başı sola.

Ay.: Çelenk bordür içinde monogram: M-I-X-A

Μιχ(αή)λ

Çeviri: Mikhael'in (mührü).

6. Anastasios, *patrikios* (7. yüzyıl)

Envanter no: 1668

Çap: 24 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 552, no. 736; *Kölner Münzkabinett* 112, 19.10.2019, 436.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan ve sonlanan iki satır yazı:

+|ΑΝΑΚΤ|ΑΚΙΟV|+

Ἀναστασίου

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan ve sonlanan iki satır yazı:

+|ΠΑΤΡΙ|ΚΙΟV|+

πατρικίου.

Çeviri: *Patrikios* Anastasios'un (mührü).

7. Georgios, *apo eparkhon* (7. yüzyıl)

Envanter no: 2030

Çap: 25 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, no. 1471., mon. 517; Feind, *Monogramme*, 382. Zacos mührünün ön yüz monogramı farklıdır. Silifke mühründeki arka yüz monogramına yakın örnekler vardır; ancak tam benzeri bulunmamaktadır. Zacos, monogramdaki şahıs adının Sergios olması ihtimalinden de bahsetmiştir. Mührümüzdeki monogramda C harfini temsil eden bir harf bulunmaması nedeniyle, monogramın Georgios'a ait olduğunu düşünmekteyiz.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip 5): Θεοτόκε βοήθει.

Ay.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram:

Γ-Ι-Ε-Π-Α-Ρ-Χ-Ω-Ν-Ο

Γεωργίω από ἐπάρχων.

Çeviri: Theotokos, *apo eparkhon* Georgios'a yardım et!

8. Ioannes, *apo eparkhon* (7. yüzyıl)

Envanter no: 2003

Çap: 27 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 604, no. 859; *PMBZ*, no. 2806.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan dört satır yazı:

+ΙΩΑ|ΝΝΟΝΑ|ΠΟΕΠΑΡ|ΧΩΝ

Ἰωάννου ἀπὸ ἐπάρχων.

Ay.: Çelenk bordür içinde dört satır yazı:

ΔΟΝ|ΛΟΝΤΗC|ΘΕΟΤΟ|ΚΟΝ

δούλου τῆς Θεοτόκου.

Çeviri: Theotokos'un kulu, *apo eparkhon* Ioannes'in (mührü).

9. Ioannes, *apo hypaton* (7. yüzyıl)

Envanter no: 1667

Çap: 23 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 881, no. 863a-b; DO, BZS. 1958. 106. 4865; *PMBZ*, NO. 2813.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan dört satır yazı:

+ΙΩ|ΑΝΝΟΝΑ|ΠΟΝΠΑ|ΤΩΝ

Ἰωάννου ἀπὸ ὑπάτων.

Ay.: Çelenk bordür içinde dört satır yazı: ΔΟΝ|ΛΟΝΤΗC|ΘΕΟΤΟ|ΚΟΝ

δούλου τῆς Θεοτόκου.

Çeviri: Theotokos'un kulu, *apo hypaton* Ioannes'in (mührü).

10. Ioannes, *notarios* veya *patrikios* (7. yüzyıl)

Envanter no: 1844

Çap: 25 mm.

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 900, no. 1522c (Ἰωάννου ...); Sode, *Bleisiegel*, no. 201 (Ἰωάννου πατρικίου); Feind, *Monogramme*, 314, 384-385; DO, BZS.1958.106.3497 (Ἰωάννου νοταρίου); Ralph-Johannes Lilie, Claudia Ludwig, Beate Zielke, Thomas Pratsch, “Ioannes”, *Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit Online*, Berlin, Boston, 2013, no. 2857.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan ve sonlanan üç satır yazı:

+ΘΕΟΤ|ΟΚΕΒ|ΟΗΘΕ+

Θεοτόκε βοήθει

Ay.: Çelenk bordür içinde ikili baklava formunda monogram:

A-I-N-O-P-T-Ω

Ἰωάννου νοταρίου.

Çeviri: Theotokos, yardımını ver! Ioannes *notarios*'un (mührü).

11. Konon, *metropolit* (7. yüzyıl)

Envanter no: 2031

Çap: 24 mm.

Benzer: Vitalien Laurent, *Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin 5/1, L'Église*, Paris 1963, 739-740, no. 930 (=DO, BZS.1958.106.90). Oldukça bozuk durumdaki mührün arka yüzü, Dumbarton Oaks koleksiyonunda bir örneğinden yararlanarak çözümlenmiştir. Laurent, arka yüzün üç veya dört satır olabileceğini belirtmiştir; ancak dördüncü satırın olmadığı kanısındayız. Ön yüzdeki ilk satırın ilk harfinin önü, Dumbarton Oaks mühründe kırıktır. Burada bir haç bulunabileceği düşünülmüştür. Silifke mühründe görüldüğü üzere ilk harfin önünde haç yoktur.

Öy.: Belirsiz bordür içinde üç satır yazı:

KO|NΩ|NOC

Κόνωνος

Ay.: Belirsiz bordür içinde üç satır yazı:

.ΜΗ|ΤΡΟ|.ΟΛ

μητροπολι(του).

Çeviri: Metropolit Konon'un (mührü).

12. Sergios, *apo eparkhon* (7. yüzyıl sonları)

Envanter no: 1847

Çap: 26

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, no. 984-985; *PMBZ*, no. 6557, 6558. Mührün ön ve arka yüzündeki yazılar, satır çizgisi benzeri çizgiler üzerine yerleştirilmiştir. Bu nadir düzenlemenin estetik bir görünüm verme amacıyla yapılmış olduğunu düşünebiliriz. Zacos'un yayımladığı mühürlerde bu çizgiler görülme de, harflerin satıra düzgün yerleştirilmesi ve harf stillerinin benzerliği, mühür sahiplerinin aynı kişi olabileceğini düşündürür.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan ve sonlanan dört satır yazı:

+ΘΕ|ΟΤΟΚ|ΕΒΟΗ|ΘΕ.+

Θεοτόκε βοήθει|

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan ve sonlanan dört satır yazı:

+CE|PΓIOV|AΠOΕ|ΠAPX+

Σεργίου ἀπὸ ἐπάρχ(ων).

Çeviri: Theotokos, *apo eparkhon* Sergios'a yardım et!

13. Andreas, *hypatos* (7.-8. yüzyıllar)

Envanter no: 1840

Çap: 25

Benzer: Mührün diğer bir örneği bulunmamaktadır. Özel bir koleksiyondaki geç 7. yüzyıla tarihlenen, *hypatos* Andreas'a ait bir mühür yayımlanmıştır. İki mührün sahibinin aynı kişi olduğunu söylemek mümkün değildir. Bakınız, Jean-Claude Cheynet, Cécile Morisson ve Werner Seibt, *Les Sceaux byzantins de la Collection Henri Seyrig*, Paris, 1991, no. 27: Ἀνδρέα ὑπάτου.

Silifke mühründe Andreas'ın adı, dativus halde Ἀνδρέα yazılması gerekirken yanlışlıkla genetivus Ἀνδρέου olarak yazılmıştır. Bu dativus hali yerine hatalı genetivus kullanımına sıkça rastlanmaktadır. Bakınız, Karl Dieterich, *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrhundert n. Chr.*, Leipzig 1898, 149; Jean Humbert, *La disparition du datif en Grec (du Ier au Xe siècle)*, Paris 1930; Claude Brixhe, *Essai sur le grec anatolien au début de notre ère*, Nancy 1987, 95, 97.

Öy.: Noktalı bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip 5). Köşelerde:

ΤΩ- CΩ|Δδ- ΛΩ

Θεοτόκε βοήθει τῷ σῷ δούλω

Ay.: Noktalı bordür içinde haçla başlayan ve sonlanan üç satır yazı:

+ΑΝΔΡ|ΕΟVVΠ|ΑΤΩ|+

Ἀνδρέου ὑπάτου.

Çeviri: Theotokos, kulun *hypatos* Andreas'a yardım et!

14. Gabriel, *stratelates* (7.-8. yüzyıllar)

Envanter no: 2032

Çap: 21 mm

Benzer: Sode, *Bleisiegel*, no. 266; *Zeus Numismatics Auction* 12, 28-29. 08. 2020, 1894. Bu mührülerin ön yüzünde Silifke mühründen farklı olarak haçlı hitap monogramı vardır. Arka yüz, harf stil ve yerleştirilmesiyle tamamen aynıdır. Bunların, Silifke mührüyle aynı şahısa ait olması muhtemeldir.

Öy.: Çelenk bordür içinde kanatları açık kartal, başı sağa. Kartalın başı üstünde haçlı hitap monogramı (tip 5).

Θεοτόκε βοήθει

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan dört satır yazı:

+ΓΑ|ΒΡΗΛ|CΤΡΑΤ|ΗΛ

Γαβριήλ στρατηλ(άτη).

Çeviri: Theotokos, *stratelates* Gabriel'e yardım et!

15. Theodoros, *apo eparkhon* (7.-8. yüzyıllar)

Envanter no: 2011/185

Çap: 22 mm

Benzer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki oldukça yıpranmış bir mührün Silifke mühürüyle aynı kalıptan çıktığı anlaşılmaktadır: Cheynet, *Musee Archeologique d'Istanbul*, 399, no. 5.21. Mührün, ön yüzünde haçlı hitap monogramı bulunan diğer benzerleri için bakınız, Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 940, no. 1625; 1313, no. 2415; 1718, no. 3054.

Öy.: Çelenk bordür içinde iki haçla başlayan dört satır yazı:

++|ΘΕΟΤΟ|ΚΕΒΟΗ|ΘΗ

Θεοτόκε βοήθη

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan dört satır yazı:

+ΘΕΟ|ΔΩΡΩΑ|ΠΟΕΠΑΡ|ΧΩΝ

Θεοδώρω από ἐπάρχων.

Çeviri: Theotokos, *apo eparkhon* Theodoros'a yardım et!

16. Zeno, *hypatos* (7.-8. yüzyıllar)

Envanter no: 2009/8

Çap: 21 mm

Benzer: DO, BZS.1947.2.616. Dumbarton Oaks koleksiyonunda mührün diğer bir örneği bulunmaktadır. Aynı şahsa ait oldukları anlaşılmaktadır.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan dört satır yazı:

+ΖΗ|ΝΩΝΟ|CΥΠΑ|ΤΟΥ

Ζήνωνος ὑπάτου

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan dört satır yazı:

+ΔΘ|ΛΣΤΘ|CΤΑΥΡ|ΟΥ

δούλου τοῦ Σταυροῦ.

Çeviri: Haçın kulu, *hypatos* Zeno'nun (mührü).

17. Abramios veya Ambros, *topoteretes* (7. yüzyılın ikinci yarısı-8. yüzyılın başları)

Envanter no: 2009/9

Çap: 25 mm

Benzer: Mührün diğer iki örneği müzayede kataloğunda yer almaktadır: *Gert Boersema Auction*, 10173, 17971. Silifke mühründe, ön yüzde sol boşluktaki monogram bu örnekler sayesinde belirlenmiştir. Arka yüzünde unvan yazısı bulunmayan benzer bir örnek Zacos tarafından yayımlanmıştır: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1681-1682, no. 2979. Zacos, mührü, ikonofil reaksiyonu grubunda değerlendirmiş; 8. yüzyıla tarihlendirmiştir. Ancak, 730 öncesine mi yoksa 787 sonrasına mı ait olduğunu kesin tespit edemediğini belirtmiştir.

Diğer yandan arka yüzdeki monogramın çözümünün Ἄμβρο(υ) olma ihtimali de vardır. Monogramdaki harfler bu ad için de uygundur. Ayrıca, 8. yüzyıla

tarihlenen *topoteretes* Ambros'a ait bir mühür Zacos tarafından yayımlanmıştır: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1727, no. 3075 (Ἀμβροῦ βασιλικῶ σπαθαριῶ καὶ τοποτηρητῆ τοῦ Ἐξκουβίτου.) Silifke mührüyle bu mührün sahibinin aynı kişiler olduğunu iddia edemeyiz. Ancak Ambros adının, monogramın çözümüne bir alternatif olduğunu söylemek mümkündür.

Öy.: Theotokos ayakta, cepheden; bebek İsa'yı taşıyor. Sağ ve sol boşluklarda haçlı hitap monogramları (tip 8 ve 13): [Θεοτόκε] βοήθει.

Ay.: Kanatları açık kartal, cepheden, başı sağa, kartalın başı üstünde haçlı monogram: A-B-P-M-Ϟ; sağ ve sol kanatların üzerinde: ΤΟΠΟ-ΤΗΡ Ἀβραμί[ου] veya Ἀμβρο[ου] τοποτηρ(ητοῦ).

Çeviri: Theotokos, yardımını ver! *Topoteretes* Abramios veya Ambros'un (mührü).

18. Lykastos, *hypatos* ve *droungarios* (7. yüzyılın ikinci yarısı-8. yüzyılın başları)

Envanter no: 1848

Çap: 23 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1757, no. 3141; *PMBZ*, no. 4643. Zacos mühründe de olduğu gibi, Silifke mührünün ön yüzünde, haç kolları arasındaki yakarış ifadesinin bir bölümü, τῷ σῶ δούλω yerine τῷ σῶ δούλο olarak yazılmıştır. Bunu alt sağ boşluktaki, son O'dan anlamaktayız.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip Zacos LI). Köşelerde: Τῷ-Σῶ|ΔϞ-ΛΟ

Θεοτόκε, βοήθει (τῷ) σ(ῶ)δ(ο)ούλ(ο)

Ay.: Çelenk bordür içinde beş satır yazı:

+ΛVΚ|ΑCΤΩ|VΠΑΤΩ|ΚΔΡΟΝ|ΓΑΡ

Λυκάστω ὑπάτω κ(αί) δρουγαρ[ίω].

Çeviri: Theotokos, kulun *hypaton* ve *droungarios* Lykastos'a yardım et!

19. Marias, *illoustrios*'un eşi veya kızı (7. yüzyılın ikinci yarısı-8. yüzyılın başları)

Envanter no: 2081

Çap: 18 mm

Benzer: Bu dönem mühürlerindeki dişil isimler nadirdir. Bilinen örnekler arasında *hypatissa* ve *patrikia* unvanları vardır: Gustave Schlumberger, *Sigillographie de l'empire byzantin*, Paris 1884, 483 (*Euphemia hypatissa*, 6.-7. yüzyıllar); 555, no. 744 (*Anna hypatissa*, 7. yüzyıl); 560, no. 754 (*Athanasia patrikia*, 7. yüzyıl); Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1741-1742, no. 3104 (*Euphrosyne hypatissa* 8. yüzyıl); 1721-1722, no. 3064 (*Theoktiste hypatissa*, 8. yüzyıl). Ön yüz monogramının iki benzeri için bakınız, Cheynet, Tarse, 448, no. 106 (=Feind, *Monogramme*, 350); Cheynet, *Musee Archeologique d'Istanbul*, 947, no. 11.95.

Silifke mührünün başka bir örneği yoktur. Arka yüz monogramı, bir *illoustrios* eşi veya kızı için kullanılan ilk örnek olabilir. Arka yüzde unvanı belirten monogram

eril genitivus halde kullanılmıştır. Muhtemelen, *patrikia* ve *hypatissa*'da olduğu gibi *illoustrios* eşi veya kızı için bir dişil unvan, ἰλλουστρία tesis edilmemiştir. Burada ifade edilmek istenen Μαρίας ἰλλουστρίου γυνή veya θυγάτηρ olabilir.

Öy.: Haçlı monogram: ortada I-M-C-A-P

Μαρία

Ay.: Haçlı monogram: I-T-Λ-P-C-V

ἰλλ(ο)υστρί(ο)υ.

Çeviri: *Illoustrios*'un (eşi veya kızı) Marias'ın (mührü).

20. Sisinnios (7. yüzyılın ikinci yarısı -8. yüzyılın başları)

Envanter no: 2223

Çap: 23 mm

Benzer: Mührün benzeri yoktur. Sisinnios adlı bir şahısa ait bir mührde, ön yüzde aynı hitap monogramı kullanılmıştır. Bu monogram için bakınız, Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 931, no. 1602; Feind, *Monogramme*, 391.

Öy.: Çelenk bordür içinde hitap monogramı (tip Zacos XIX A): Θεοτόκε βοήθει.

Ay.: Çelenk bordür içinde üç satır yazı:

CICIN|NIOΔΣ|ΛΩΧV

Σισιννίω δούλω Χ(ριστο)ῦ

Çeviri: Theotokos, İsa'nın kulu Sisinnios'a yardım et!

21. Akylas, *hypatos* (8. yüzyılın ilk yarısı)

Envanter no: 1845

Çap: 23 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, no. 3073a-b; Cheynet, *Musee Archeologique d'Istanbul*, 415-416, no. 5.49a-c; Claudia Sode – Paul Speck, *Byzantinische Bleisiegel in Berlin II*, Bonn 1987, no. 259-260; DO, BZS.1947.2.589; *Classical Numismatic Group* 72, 14.6.2006, 2113; *PMBZ*, no. 169. Mührün ön yüzündeki haçlı hitap monogramının, Laurent, tip 5 olduğu paralel örneklerinden anlaşılabilmiştir.

Cheynet, Lykaonia'nın güneyinde, Isauria sınırındaki Barata kentinde bulunan, 8. yüzyıla ait bir yazıtta geçen Akylas adını örnek vererek bunun Lykaonia Bölgesi kökenli bir ad olabileceğini belirtmiştir. Akylas mührünün Silifke Müzesi'nde yer alması, Cheynet'nin bu görüşünü desteklemektedir. Bakınız, Cheynet, *Musee Archeologique d'Istanbul*, 415.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip 5). Köşelerde:

.Ω-CΩ|ΔΣ-ΛΩ

Θεοτόκε βοήθει τῶ σῶ δούλω

Ay.: Çelenk bordür içinde süslemeyle başlayan ve sonlanan üç satır yazı:

✠+✠|AKVL.|VΠAT.|AMHN|✠+✠

Ἀκούλ[α] ὑπάτ[α], ἀμήν.

Çeviri: Theotokos, kulu *hypatos* Akylas'a yardım et, amen.

22. Niketas, *hypatos* ve *droungarios* (8. yüzyılın ilk yarısı)

Envanter no: 1843

Çap: 27 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1762-1763, no. 3154; Jean-Claude Cheynet, “Sceaux de la collection Khoury”, *Revue numismatique*, 6/159, 2003, 422-423, no. 3. *PMBZ*, no. 5378; Her iki yayındaki mühür de Silifke mührünün kesin paralelleridir. Cheynet’in yayını Hatay Müzesi koleksiyonunu içerir. Silifke mührüyle aynı bölgeden bulunması olağan görülmektedir. Diğer iki örneğine kıyasla Silifke mührü daha okunabilir durumdadır. Ön yüzdeki sol haç kolunda yer alan K harfi, Zacos ve sonrasında, Cheynet’nin okumasını doğrulamaktadır. Ancak, haç kollarındaki boşluklarda yer alan yazıyı daha açık gösteren Silifke mührüdür. Zacos’un mühründe, üst sol ve sağ haç boşluklardaki yazı görülmemektedir. Bu nedenle Zacos, ön yüz lejandındaki ἡμῶν yazısını görememiştir. Cheynet ise, üst sol boşluğu QΘC olarak bizdeki gibi belirtmiştir. Sağ üst boşlukta Cheynet’nin okuduğu HM’den sonra Ω harfi vardır. Cheynet’nin okuduğu sol alt boşluktaki ΩN ise, Silifke mühründe görüldüğü gibi BOH’dır. Sağ alt boşlukta da, B değil, ΘEI yazmaktadır. Sonuçta, Cheynet’nin okuması mührün ön yüzündeki yazının açılımını değiştirmez.

Hypatos ve *droungarios* Niketas’a ait farklı bir mühür de, Zacos ve Laurent tarafından yayımlanmıştır: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1236, no. 2242 (= Vitalien Laurent, *Le Corpus des sceaux de l’empire byzantin 2, L’administration centrale*, Paris 1981, 360, no. 949); *PMBZ*, 5379. Ön ve arka yüzündeki yazı ve monogramlar farklı olan bu mühür de, karşılaştırma açısından önemlidir.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı hitap monogramı (Zacos, tip LXVII). Köşelerde: QΘC-HMΩ|BOH-ΘEI

Κύριε ὁ Θ(εὸ)ς ἡμῶν, βοήθει

Ay.: Çelenk bordür içinde süslemeyle başlayan ve sonlanan dört satır yazı:

✠+✠|ΝΙΚΗΤΑ|ΥΠΑΤΩ|ΔΡΟΥΓΓ[...]|✠+✠

Νικήτα ὑπάτω δρουγγ[αρίω].

Çeviri: Tanrım, tanrımız, *hypatos* and *droungarios* Niketas’a yardım et!

23. Georgios, *hypatos* (8. yüzyıl)

Envanter no: 1850

Çap: 18 mm

Benzer: Sode, *Bleisiegel*, 226-227; *Swiss International Coin Auction (SINCONA)* 37, 16.05.2017, 247, 6. Mühür, diğer üç örneğiyle de aynı kalıptan üretilmiştir.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip 5). Köşelerde:

..-CΩ|Δ.-..

Θεοτόκε βοήθει (τῶ) σῶ δ(ούλω).

Ay.: Çelenk bordür içinde haçlı monogram: Γ-P-E-Ω; köşelerde: VΠ-A|T-Ω

Γεωργ(ι)ω ὑπάτω.

Çeviri: Theotokos, kulun *hypatos* Georgios’a yardım et!

24. Georgios, *hypatos* (8. yüzyıl)

Envanter no: 1841

Çap: 24 mm

Benzer: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 881, no. 1475a-b; K. M. Konstantopoulos, *Byzantiaka Molybdoboulla tou en Athenais Ethnikou Nomismatikou Mouseiou*, Athens 1917, no. 560. Mührün diğer benzerleri de İstanbul Arkeoloji Müzeleri koleksiyonundadır: Jean-Claude Cheynet - Turan Gökyıldırım - Vera Bulgurlu, *Les Sceaux Byzantins du Musee Archeologique d'Istanbul*, İstanbul 2012, 420-421, no. 5.57-5.59; John Ebersolt, *Sceaux Byzantins du Musée de Constantinople*, Paris 1914, 378, no. 403. Bu örnekleriyle Silifke mührünün sahibinin aynı olduğunu söylemek doğru olmaz. Nitekim, Zacos, kendi mühürlerindeki harf stillerinin farklı oluşu nedeniyle, aynı kişiye ait olmalarına şüpheyile yaklaşmıştır. Hem unvan hem isim bu yüzyıllarda sıklıkla görülür. Diğer yandan, *hypatos* Georgios'un mührünün, aynı bölgede bulunması nedeniyle, 21 katalog numaralı mühürün sahibiyile aynı kişi olduğunu düşünmek daha akla yatkındır.

Öy.: Çelenk bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip 5). Köşelerde:

ΤΩ-ϸΩ|ΔϾ-ΛΩ

Θεοτόκε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ

Ay.: Çelenk bordür içinde haçla başlayan ve sona eren dört satır yazı: +ΓΕ|ΩΡΓΙΩ|VΠΑΤ|Ω+

Γεωργίῳ ὑπάτῳ.

Çeviri: Theotokos, kulun *hypatos* Georgios'a yardım et!25. Khristophoros, imparatorluk *spatharokandidatos*'u ve Seleukeia *kleisouriarkhes*'i (9.-10. yüzyıllar)

Envanter no: 2028

Çap: 29 mm

Benzer: İmparatorluk *spatharokandidatos*'u ve Seleukeia *kleisouriarkhes*'i Khristophoros bu mühürle birlikte ilk kez bilinmektedir. Aynı unvanları taşıyan şahıslara ait mühürler vardır: Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1336-1337, no. 2464 (Theodoros, 9.-10. yüzyıllar); 1075-1076, no. 1902 (Eustathios, 9. yüzyıl). Dumbarton Oaks koleksiyonundaki bu unvanlara sahip ancak adları belirsiz iki mühür, Silifke mührüyle aynı kişiye ait olabilir: McGeer, *Fogg Museum*, no. 6.4- 6.5 (=Zacos – Veglery, *Lead Seals*, 1433, no. 2666-2667). Bu iki mührün, aynı kalıptan çıkmamış olmaları nedeniyle bunu kesin olarak söylemek mümkün değildir. Diğer yandan, İstanbul Arkeoloji Müzeleri koleksiyonundaki 9. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bir mührün sahibi, imparatorluk *spatharios*'u ve Seleukeia *khartularios*'u Khristophoros'tur. Bu mührün ön yüz kalıbı ve arka yüz yazı stili Silifke mührüne çok benzemektedir. Karşılaştırmak için bakınız, Cheynet, *Musee Archeologique d'Istanbul*, 339, 3.102.

Öy.: Çizgi bordür içinde haçlı hitap monogramı (tip 5). Köşelerde:

ΤΩ-ϸΩ|ΔϾ-ΛΩ

Θεοτόκε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ

Ay.: Çizgi bordür içinde dört satır yazı:

ΧΡΙΣΤΟ|ΟΡΩΡ|CΠΑΘ|ΚΑΝΔ'ΣΚΛΙC|CΕΛΕΥΚ

[Χ]ριστο[φ]όρω β(ασιλικῶ) σπαθ(αρο)κανδ(ιδάτω) (καί) κλισ(ουριάρχη)
Σελευκ(είας).

Çeviri: Theotokos, kulun imparatorluk *spatharokandidatos*'u ve Seleukeia *kleisouriarthes*'i Khristophoros'a yardım et!

26 . Leon Blangas, Seleukeia *strategos* ve *anagrapheus*'u (11. yüzyıl)

Envanter no: 1873

Çap: 24 mm

Benzer: Mührün aynı kalıptan basılan bir örneği Edirne Müzesi koleksiyonundadır: Elam, Edirne Müzesi, 29, no. 8. Farklı bir kalıptan basılan benzer bir örnekleri için bakınız, Cheynet, Tarse, 426, no. 57 (Antakya Müzesi envanter no., 11175); Cheynet, *Musee Archeologique d'Istanbul*, 341, 3.105; McGeer, *Fogg Museum*, no. 6.1; Staatliche Münzsammlung München Zarnitz Collection, no. 564; *Auktion Hirsch* 196, 24-27.09.1997, 1034.

Edirne mührünün ön yüz lejandı ikinci satırı Δ ve kısaltma işaretiyle sonlanmaktadır. Bizde bu satırda son harf belirsizdir. Edirne mührüyle karşılaştırıldığına bizim satırın da aynı şekilde sonlandığı anlaşılmaktadır. Üçüncü satırdaki son harfin ise T ile biter. Edirne mühründe T'den sonra l olduğu düşünülmüştür. Ancak Silifke mührü, burada bir l olmadığını belirler.

Öy.: Noktalı bordür içinde süslemeyle başlayan ve sonlanan beş satır yazı:

- · - |+KER,Θ,|ΤΩCΩΔ,|ΛΕΟΝΤ,|CΤΡΑΤΗ|*ΓΩ*| - · -

K(ύρι)ε β(οή)θει τῶ σῶ δ(ούλω) Λέοντ(ι) στρατηγῶ.

Ay.: Noktalı bordür içinde süslemeyle başlayan ve sonlanan beş satır yazı:

- · -|.Α. .|.Ρ.ΦΕΙ|...ΥΚΕΙ|ΑCΤΩΡΛΑ|*ΓΓΑ*| - · -

[(καί)] ἄ[ναγ]ρ[α]φεῖ [Σελε]υκείας τῶ Βλάγγα.

Çeviri: Tanrım, kulun Seleukeia *strategos* (ve) *anagrapheus*'u Leon Blangas'a yardım et!

Sonuç olarak, Silifke Müzesi mührlerinin tarihlenmesi, mührlerdeki görev ve unvanların niteliği, Seleukeia'nın 6.-11. yüzyıllardaki tarihiyle uyum içindedir. Bu çalışmayla Bizans prosopografyasına eklenecek yeni isim ve ünvanlar belirmiştir. Koleksiyonun tamamı yayımlandığında, tarihi örgüdeki diğer bazı bilinmeyenlerin de açığa çıkabileceği düşüncesindeyiz.

Kaynakça

Brixhe, Claude, *Essai sur le grec anatolien au début de notre ère*, Nancy 1987.

Charalampakis, Pantelis, “Seals of Officials in Seleukeia”, *ΧΕΡΣΩΝΟΣ ΘΕΜΑΤΑ: Империя и Полис. XI Международный Византийский Семинар: Материалы Научной конференции*, Sevastopol 2019, 227-232.

Cheyne, Jean-Claude, “Toparque et topotèrètès à la fin du 11e siècle”, *Revue des études byzantines* 42, 1984, 215-224.

Cheyne, Jean-Claude, “Sceaux de la collection Khoury”, *Revue numismatique*, 6/159, 2003, 419- 456.

Cheyne, Jean-Claude – Morisson, Cécile –Seibt, Werner, *Les sceaux byzantins de la Collection Henri Seyrig*, Paris, 1991.

Cheyne, Jean-Claude, “Sceaux Byzantins des Musées d’Antioche et de Tarse”, *Travaux et Mémoires* 12, 1994, 391–478.

Cheyne, Jean-Claude – Gökyıldırım, Turan – Bulgurlu, Vera, *Les Sceaux Byzantins du Musée Archeologique d’Istanbul*, İstanbul 2012.

Dieterich, Karl, *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrhundert n. Chr.*, Leipzig 1898.

Ebersolt, John, *Sceaux Byzantins du Musée de Constantinople*, Paris 1914.

Elam, Nilgün, “Edirne Müzesi’ndeki Bizans Kurşun Mühürleri”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 9/18, 2019, 1-52.

Feind, Robert, *Byzantinische Monogramme und Eigennamen / Byzantine monograms and personal names: Alphabetisiertes Wörterbuch / An alphabetized lexion*, Regenstauf, 2010.

Glykatzis-Ahrweiler, Hélène, “Recherches sur l’administration de l’empire byzantin aux IXe-XIe siècles”, *Bulletin de Correspondance Hellénique* 84, 1960, 1-111.

Guilland, Rodolphe, *Recherches sur les institutions Byzantines*, 2 c., Amsterdam 1967.

Haldon, John, *Byzantium in the 7th Century. Transformation of a Culture*, New York 1990.

- Hild, F. – Hellenkemper, H., *Kilikien und Isaurien (TIB 5)*, Wien 1990.
- Hill, Stephen, “Matronianus, "Comes Isauriae:", An Inscription from an Early Byzantine Basilica at Yanikhan, Rough Cilicia” *Anatolian Studies* 35, 1985, 93-97.
- Hornickel, Otto, *Ehren- und Rangprädikate in den Papyrusurkunden. Ein Beitrag zum römischen und byzantinischen Titelwesen*, Giessen 1930.
- Humbert, Jean, *La disparition du datif en Grec (du Ier au Xe siècle)*, Paris 1930.
- Janin, Raymond, *Constantinople byzantine développement urbain et répertoire topographique*, Paris 1964.
- Jones, Arnold Hugué Martin, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Amsterdam 1983.
- Konstantopoulos, K. M., *Byzantiaka Molybdoboulla tou en Athenais Ethnikou Nomismatikou Mouseiou*, Athens 1917.
- Laurent, Vitalien, *Le Corpus des sceaux de l’empire byzantin 5/1, L’Église*, Paris 1963.
- Laurent, Vitalien, *Le Corpus des sceaux de l’empire byzantin 2, L’administration centrale*, Paris 1981.
- McGeer, Eric – Nesbitt, John – Oikonomides, Nicolas, *Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 5: The East (continued), Constantinople and Environs, Unknown Locations, Addenda, Uncertain Readings*, Washington DC 2005.
- Oikonomidès, Nicolas, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*, Paris 1972.
- Pertusi, Agostino, *Costantino Porfirogenito. De Thematibus*, Vatikan 1952.
- PMBZ (Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit Online)*. Berlin, Boston, 2013.
- Ruge, Walther, “Seleukeia”, *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft (RE)* II A, Stuttgart 1923, 1203-1204.

Šandrovskaĵa, V. S. – Seibt, Werner, *Byzantinische Bleisiegel der Staatlichen Ermitage mit Familiennamen*, 1. teil, *Sammlung Lichacev – Namen von A bis I*, Viyana 2005.

Schlumberger, Gustave, *Sigillographie de l'empire byzantin*, Paris 1884.

Sode, Claudia – Speck, Paul, *Byzantinische Bleisiegel in Berlin II*, Bonn 1987.

The Oxford Dictionary of Byzantium (ODB), A. P. Kazhdan et al. (eds.), 3 c., New York 1991.

Winkelmann, Friedhelm, *Byzantinische Rang- und Ämterstruktur im 8. und 9. Jahrhundert: Faktoren und Tendenzen ihrer Entwicklung*, Berlin 1985.

Zacos, George – Veglery, Alexander, *Byzantine Lead Seals*, c. 1, Basel 1972.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

